

**PROGRAM DZIAŁAŃ NA RZECZ
OSÓB STARSZYCH W GMINIE LUBAWA
NA LATA 2021 - 2027**

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
I. Sytuacja osób starszych w gminie Lubawa.....	4
II. Cele i kierunki działań.....	8
III. Planowane efekty realizacji działań.....	9
IV. Monitoring i ewaluacja Programu.....	10
V. Finansowanie Programu.....	10
Podsumowanie.....	11
Załączniki	
Załącznik 1. Karta monitoringu Programu.....	12

WPROWADZENIE

Zjawisko starzenia się społeczeństw dotyczy coraz większej liczby krajów, w tym także Polski. Pogłębiający się od lat niski wskaźnik dzietności oraz coraz dłuższa średnia życia obywateli sprawiają, że odsetek osób starszych w społeczeństwie rośnie w coraz większym tempie. Niesie to ze sobą zasadnicze konsekwencje w sferze ekonomicznej, medycznej, socjalnej i kulturowej zarówno dla publicznego systemu wsparcia jak i indywidualnej sytuacji rodzin. Wymaga realizacji długofalowych, systemowych działań w obszarze polityki społecznej przez władze samorządowe na wszystkich poziomach administracyjnych.

Odpowiedzią na aktualne zmiany demograficzne i związane z nimi wyzwania na terenie gminy Lubawa jest *Program działań na rzecz osób starszych w Gminie Lubawa na lata 2021 – 2025*. Jest on kontynuacją i uzupełnieniem *Programu działań na rzecz osób starszych w Gminie Lubawa na lata 2017 – 2020* i formułuje cele, kierunki priorytetowe oraz działania, zmierzające do wzmocnienia pozycji osób starszych w środowisku lokalnym, wspierania ich samodzielności i podmiotowości, zwiększenia aktywności oraz integracji społecznej. Zakłada ujednoczenie i usystematyzowanie działań już realizowanych w gminie Lubawa oraz uzupełnienia ich o nowe formy działalności, które przyczynią się do poprawy jakości życia coraz bardziej licznej i aktywnej grupy najstarszych mieszkańców gminy.

Założenia Programu były konsultowane z Radą Seniorów Gminy Lubawa oraz mieszkańcami gminy w toku konsultacji społecznych. Są one również spójne z krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi:

- ❖ *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność* (Uchwała nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r.),
- ❖ *Program Wieloletni "Senior+"* (Uchwała nr 191 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r.),
- ❖ *Program wieloletni na rzecz Osób Starszych "Aktywni+" na lata 2021-2025* (Uchwała nr 167 Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2020 r.),
- ❖ *Polityka senioralna województwa warmińsko – mazurskiego na lata 2021 – 2027* (Uchwała Nr 16/165/21/VI z dnia 30 marca 2021r. Zarządu Województwa Warmińsko – Mazurskiego).

I. SYTUACJA OSÓB STARSZYCH W GMINIE LUBAWA

Podstawą do określenia sytuacji osób starszych z terenu gminy Lubawa oraz zaplanowania działań w ramach niniejszego Programu są dane własne Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Lubawa, Urzędu Gminy Lubawa oraz zapisy *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Lubawa na lata 2021 – 2027*” (Załącznik do Uchwały Nr XXI/144/21 Rady Gminy Lubawa z dnia 30 marca 2021r.), w której osoby starsze stanowią jeden z obszarów priorytetowych i celów strategicznych - *Obszar „Osoby starsze, niepełnosprawne i przewlekle chore”, Priorytet 3. Włączenie społeczne osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i ich rodzin; Cel strategiczny: 3. Poprawa jakości życia seniorów, osób z niepełnosprawnością, przewlekle chorych oraz rodzin sprawujących opiekę nad osobą zależną (o ograniczonej sprawności i samodzielności).*

❖ Demografia

Według danych Urzędu Gminy Lubawa (stan na dzień 31.12.2020r.) Gmina Lubawa liczy 10.780 mieszkańców, w tym 2.393 osoby (22%) w wieku przedprodukcyjnym, 6.677 osób (61,9%) w wieku produkcyjnym oraz 1.710 osób (15,9%) w wieku poprodukcyjnym (kobiety 60 i więcej lat oraz mężczyźni 65 i więcej lat). Seniorzy stanowią więc najmniej liczną grupę społeczną, jednak z roku na rok ich liczba rośnie, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Stan ludności gminy Lubawa w latach 2016 - 2020

Lp	Rok (stan na dzień 31 XII)	Liczba mieszkańców	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	Liczba osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym
1.	2016	10.891	2.522	6.785	1.584
2.	2017	10.885	2.507	6.753	1.625
3.	2018	10.818	2.449	6.698	1.671
4.	2019	10.787	2.418	6.674	1.695
5.	2020	10.780	2.393	6.677	1.710

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Lubawa

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, zawartymi w *Prognozie ludności na lata 2014 – 2050 roku*¹, wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym jest zjawiskiem powszechnym i w kolejnych latach będzie następował bardzo dynamicznie. Według prognozy w 2030 roku osoby w wieku poprodukcyjnym stanowić będą 19,1%, natomiast w 2050 roku aż

¹ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-,1,5.html>

27% ludności województwa warmińsko mazurskiego na obszarach wiejskich. Będzie to z pewnością miało odzwierciedlenie również w gminie Lubawa.

Analizując dane statystyczne z ostatnich lat można zauważyć, że wśród osób starszych większość mieszkańców gminy Lubawa stanowią kobiety.

Wykres 1. Osoby starsze w gminie Lubawa w latach 2016 – 2020 według płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Lubawa

Świadczy to o występującym zjawisku *feminizacji* (wraz z wiekiem rośnie udział kobiet w populacji seniorów), które jest skutkiem nadumieralności mężczyzn i zróżnicowaniem parametrów trwania życia kobiet i mężczyzn. Konsekwencją tego staje się też charakterystyczne dla starości zjawisko *singularyzacji*, czyli funkcjonowanie jednoosobowych gospodarstw domowych, prowadzonych przez osoby samotne po śmierci współmałżonka. Zjawiska te mają wpływ na rodzaj działań, które powinny być podejmowane na rzecz osób starszych w naszej gminie.

❖ **Pomoc społeczna i usługi na rzecz osób starszych**

Osoby starsze znajdujące się w niekorzystnej sytuacji materialnej i bytowej z terenu gminy, mogą korzystać ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa. Rodzaje świadczeń przyznanych seniorom w 2020 roku przedstawia Tabela 2.

Tabela 2. Świadczenia z pomocy społecznej udzielone w 2020 roku

Lp	Rodzaj świadczenia	Liczba świadczeniobiorców ogółem	Świadczeniobiorcy w wieku 60 i więcej lat	Odsetek świadczeniobiorców w wieku 60 i więcej lat
1.	Zasiłek okresowy	101	10	9,9%
2.	Zasiłek celowy i w naturze	172	47	27,3%
3.	Zasiłek stały	33	10	30,3%
4.	Usługi opiekuńcze	47	44	93,6%
5.	Odpłatność za pobyt w domach pomocy społecznej	8	4	50%
6.	Praca socjalna	610	109	17,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS Gminy Lubawa z systemu POMOST

Poza powyższymi świadczeniami seniorzy z gminy Lubawa mogą korzystać również z pomocy w ramach następujących programów:

- Program „OPIEKA 75+” – realizowany przez OPS Gminy Lubawa, w ramach którego w 2020 roku objęto usługami opiekuńczymi 15 osób w wieku 75 i więcej lat (łącznie 9.886 godzin usług).
- Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa – realizowany przez OPS Gminy Lubawa we współpracy z Bankiem Żywności w Olsztynie, współfinansowany z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, w ramach którego w 2020 roku ze wsparcia rzeczowego w postaci nieodpłatnych paczek żywnościowych skorzystało 56 osób starszych z terenu gminy.
- Program wdrażania usług teleopiekuńczych – wsparcie przeznaczone dla osób przewlekle chorych, niepełnosprawnych, samotnych, dzięki któremu mogą one całodobowo wezwać pomoc w sytuacji zagrożenia życia. W 2020r. z usług teleopieki skorzystało 21 osób starszych.

❖ Aktywność osób starszych

Na terenie gminy Lubawa od wielu lat funkcjonują wspierane przez Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa kluby seniora i koła gospodyń wiejskich, których głównym zadaniem jest aktywizacja społeczna uczestników oraz ich integracja ze społecznością lokalną. W ramach działalności kół i klubów osoby starsze mają możliwość uczestnictwa m.in. w zajęciach artystycznych i kulinarnych oraz wydarzeniach i wyjazdach integracyjnych. W 2020 roku na

terenie gminy funkcjonowało 5 klubów seniora (w miejscowościach: Byszwałd, Łążyn, Gutowo, Rakowice i Złotowo) oraz 10 kół gospodyń wiejskich (w miejscowościach: Szczepankowo, Łązek, Rumienica, Samplawa, Gutowo, Rożental, Kazanice, Prątnica, Tuszewo, Wałdyki).

Dodatkowo w miejscowościach Mortęgi i Złotowo działają ośrodki wsparcia - Kluby „Senior+” utworzone w ramach Programu Wieloletniego „Senior+”, zapewniające ofertę zajęć dla łącznej liczby 35 osób w wieku 60+, nieaktywnych zawodowo i zamieszkujących gminę Lubawa.

Charakteryzując aktywność osób starszych w naszej gminie, należy ponadto wspomnieć, że od 2017 roku funkcjonuje Rada Seniorów Gminy Lubawa, powołana w celu podejmowania działań na rzecz integracji środowiska osób starszych oraz wzmacniania udziału seniorów w życiu społeczności lokalnej. W skład rady obecnie wchodzi 11 osób reprezentujących środowiska seniorskie oraz organizacje zrzeszające osoby starsze, działające na ich rzecz.

❖ Zdrowie i kultura

Infrastruktura z zakresu opieki zdrowotnej i kultury, z której mogą korzystać osoby starsze na terenie gminy Lubawa jest bardzo ograniczona. Funkcjonują jedynie dwa ośrodki zdrowia zapewniające podstawową opiekę zdrowotną oraz dwa gabinety stomatologiczne w miejscowościach Rożental i Prątnica. Natomiast jedyną gminną instytucją kultury jest Biblioteka Publiczna Gminy Lubawa, która ma swoją siedzibę w Rożentalu oraz dwie filie: w Prątnicy oraz Byszwałdzie. Do głównych zadań biblioteki należy gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych, prowadzenie działalności informacyjnej, popularyzowanie działań kulturalnych oraz współpraca z innymi instytucjami, stowarzyszeniami i organizacjami.

II. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Realizacja Programu przyczyni się do poprawy sytuacji osób starszych, które poprzez integrację ze społecznością lokalną i włączenie w aktywność społeczną mogą wykorzystać swoje doświadczenie i wiedzę, stając się aktywnymi uczestnikami życia społecznego.

Cel główny Programu:

Poprawa jakości życia osób starszych poprzez aktywizację społeczną i integrację ze środowiskiem lokalnym

Cel ten realizowany będzie poprzez następujące cele szczegółowe i kierunki działań.

**Cel szczegółowy 1.
Budowanie pozytywnego wizerunku osób starszych i starzenia się w społeczności lokalnej**

Kierunki działań:

- 1) Organizowanie i włączanie się w kampanie oraz akcje informacyjne dotyczące osób starszych i starzenia się.
- 2) Upowszechnianie, promowanie i wspieranie działalności, osiągnięć i twórczości osób starszych.
- 3) Organizowanie inicjatyw i przedsięwzięć o charakterze międzypokoleniowym.

**Cel szczegółowy 2.
Rozwijanie aktywności społecznej, kulturalnej i edukacyjnej osób starszych**

Kierunki działań:

- 1) Rozwijanie wolontariatu osób starszych.
- 2) Organizowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego dla osób starszych.
- 3) Organizowanie wyjazdów, warsztatów, zajęć rozwijających zainteresowania osób starszych.
- 4) Organizowanie imprez i spotkań integracyjnych.
- 5) Podnoszenie kompetencji cyfrowych osób starszych.

Cel szczegółowy 3.
Rozwijanie usług na rzecz osób starszych

Kierunki działań:

- 1) Utworzenie Centrum Usług Społecznych.
- 2) Rozwijanie infrastruktury społecznej dla osób starszych (w tym: kluby seniora, grupy nieformalne, ośrodki wsparcia, grupy samopomocy, itp.).
- 3) Rozwijanie usług pomocy i integracji społecznej (w tym: specjalistyczne usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, dzienny dom pomocy społecznej, itp.).
- 4) Rozwijanie wolontariatu na rzecz osób starszych.
- 5) Wdrażanie nowoczesnych technologii i rozwiązań w zakresie usług opiekuńczych (w tym: teleopieka, itp.)

Cel szczegółowy 4.
Polepszenie stanu zdrowia osób starszych

Kierunki działań:

- 1) Prowadzenie działań informacyjno – promocyjnych podnoszących świadomość zdrowotną osób starszych i członków ich rodzin.
- 2) Profilaktyka zdrowotna osób starszych.
- 3) Organizowanie przedsięwzięć o charakterze sportowo – rekreacyjnym.

III. PLANOWANE EFEKTY REALIZACJI DZIAŁAŃ

1. Poprawa wizerunku osób starszych w społeczności lokalnej.
2. Wzmocnienie integracji osób starszych ze środowiskiem lokalnym.
3. Wzrost partycypacji osób starszych w życiu publicznym.
4. Wzrost aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowo – rekreacyjnej osób starszych.
5. Wzmocnienie integracji środowiska osób starszych.
6. Rozwój kompetencji cyfrowych osób starszych.
7. Rozwój wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych.
8. Rozwój infrastruktury społecznej dla osób starszych.
9. Podniesienie poziomu jakości świadczonych usług pomocy i integracji społecznej.
10. Wzrost świadomości zdrowotnej osób starszych.

IV. MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU

Monitoring i ewaluacja Programu prowadzone będą przez Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa. Jednostka ta, w związku z realizacją zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej oraz wspieraniem środowiska osób starszych w ramach pracy metodą organizacji społeczności lokalnej, na bieżąco monitoruje sytuację osób starszych oraz posiada aktualną wiedzę odnośnie ich potrzeb i oczekiwań.

Monitoring odbywać się będzie na bieżąco, przez cały okres realizacji Programu. Posłuży on do oceny postępu realizacji założonych celów, ocenie zaangażowania realizatorów poszczególnych działań oraz weryfikacji środków i źródeł finansowania wykorzystywanych do ich realizacji.

Ewaluacja prowadzona będzie na zakończenie realizacji Programu oraz corocznie w perspektywie zakończonego roku kalendarzowego. Pozwoli to ocenić stopień realizacji celów oraz zakładanych rezultatów. Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Lubawa przedstawi Wójtowi sprawozdanie z realizacji Programu do dnia 31 marca każdego roku. Po zakończeniu realizacji Programu sporządzony zostanie Raport końcowy.

V. FINANSOWANIE PROGRAMU

Podstawowym źródłem finansowania działań zaplanowanych w Programie będzie budżet Gminy Lubawa w ramach środków finansowych, którymi dysponują jednostki organizacyjne gminy na realizację swoich zadań statutowych.

Dodatkowe źródła finansowania stanowić będą środki z budżetu państwa oraz środki z Funduszy Europejskich i innych źródeł zewnętrznych.

PODSUMOWANIE

Głównym zadaniem *Programu działań na rzecz osób starszych w Gminie Lubawa* jest zaprogramowanie i usystematyzowanie działań, mających na celu zapewnienie najstarszym mieszkańcom gminy warunków sprzyjających poprawie jakości ich życia.

Program realizowany będzie w perspektywie lat 2017 – 2020, a jego efekty zależą będą od aktualnej sytuacji w gminie, posiadanych i pozyskiwanych środków finansowych, a także od współpracy instytucji, organizacji i partnerów społecznych zaangażowanych w realizację działań.

Założenia Programu oparte są na aktualnej wiedzy i uwarunkowaniach z uwzględnieniem najważniejszych potrzeb i problemów osób starszych. Program ma charakter otwarty i elastyczny, w związku z czym możliwa będzie jego modyfikacja zgodnie z pojawiającymi się potrzebami oraz trendami zmian o charakterze społecznym, prawnym, kulturowym czy ekonomicznym.

Załącznik 1. Karta monitoringu Programu

Cel szczegółowy 1.

Budowanie pozytywnego wizerunku osób starszych i starzenia się w społeczności lokalnej

Działania	Wskaźnik	Źródło danych	Dane za rok	Uwagi
Organizowanie i włączanie się w kampanie oraz akcje informacyjne dotyczące osób starszych i starzenia się	Liczba zorganizowanych kampanii/akcji (szt.)	OPS/UG		-nazwa/tematyka kampanii/akcji - rodzaje zrealizowanych działań
	Liczba wspartych kampanii/akcji (szt.)	OPS/UG		-nazwa/tematyka kampanii/akcji -organizator - rodzaje zrealizowanych działań
Upowszechnianie, promowanie i wspieranie działalności, osiągnięć i twórczości osób starszych	Liczba inicjatyw (szt.)	OPS/UG		- rodzaje inicjatyw (np. wystawa, przegląd, pokazy) -nazwy wydarzeń
Organizowanie inicjatyw i przedsięwzięć o charakterze międzypokoleniowym	Liczba inicjatyw/ przedsięwzięć (szt.)	OPS/UG/ szkoły		-rodzaje/nazwy wydarzeń

Cel szczegółowy 2.

Rozwijanie aktywności społecznej, kulturalnej i edukacyjnej osób starszych

Działania	Wskaźnik	Źródło danych	Dane za rok	Uwagi
Rozwijanie wolontariatu osób starszych	Liczba wolontariuszy (os.)	OPS		
Organizowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego dla osób starszych	Liczba zrealizowanych działań (szt.)	OPS/UG/LZS		- rodzaje zrealizowanych działań

Organizowanie wyjazdów, warsztatów, zajęć rozwijających zainteresowania osób starszych	Liczba wyjazdów (szt.)	OPS/UG		-rodzaje wyjazdów
	Liczba warsztatów/zajęć (szt.)	OPS/UG		-rodzaje warsztatów/zajęć
Organizowanie imprez i spotkań integracyjnych	Liczba zorganizowanych imprez/spotkań (szt.)	OPS/UG		-rodzaje/nazwy imprez i spotkań
Podnoszenie kompetencji cyfrowych osób starszych	Liczba realizowanych projektów/programów (szt.)	OPS/UG		-nazwa projektu/programu -realizator
	Liczba zrealizowanych zajęć/warsztatów (szt.)	OPS/UG		-rodzaje zajęć/warsztatów
	Liczba uczestników zajęć/warsztatów (os.)	OPS/UG		

Cel szczegółowy 3.

Rozwijanie usług dla osób starszych

Działania	Wskaźnik	Źródło danych	Dane za rok	Uwagi
Utworzenie Centrum Usług Społecznych	Uchwała Rady Gminy w sprawie utworzenia Centrum Usług Społecznych	UG		
Rozwijanie infrastruktury społecznej dla osób starszych (w tym: kluby seniora, grupy nieformalne, ośrodki wsparcia, grupy samopomocy, itp.)	Liczba klubów seniora (szt.)	OPS		- wykaz klubów
	Liczba uczestników klubów seniora (os.)	OPS		
	Liczba grup nieformalnych (szt.)	OPS		- wykaz grup nieformalnych
	Liczba uczestników grup nieformalnych (os.)	OPS		
	Liczba ośrodków wsparcia (szt.)	OPS		- wykaz ośrodków
	Liczba uczestników ośrodków wsparcia (os.)	OPS		
	Liczba grup samopomocowych (szt.)	OPS		

Rozwijanie usług pomocy i integracji społecznej (w tym: usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, dzienny dom pomocy społecznej, itp.)	Liczba osób starszych objętych usługami opiekuńczymi (os.)	OPS		
	Liczba zatrudnionych specjalistów (os.)	OPS		- rodzaje specjalistów
	Liczba dziennych domów pomocy społecznej (szt.)	OPS		
	Liczba uczestników dziennego domu pomocy społecznej (os.)	OPS		
Rozwijanie wolontariatu na rzecz osób starszych	Liczba wolontariuszy (os.)	OPS		
Wdrażanie nowoczesnych technologii i rozwiązań w zakresie usług opiekuńczych (w tym: teleopieka, itp.)	Liczba osób objętych usługami (os.)	OPS		- rodzaj usług i liczba uczestników

Cel szczegółowy 4.

Polepszenie stanu zdrowia osób starszych

Działania	Wskaźnik	Źródło danych	Dane za rok *****	Uwagi
Prowadzenie działań informacyjno – promocyjnych podnoszących świadomość zdrowotną osób starszych i członków ich rodzin	Liczba zrealizowanych działań (szt.)	OPS/UG		- tematyka i rodzaje zrealizowanych działań
Profilaktyka zdrowotna osób starszych	Liczba zrealizowanych działań (szt.)	OPS/UG/ ośrodki zdrowia		- tematyka i rodzaje zrealizowanych działań
Organizowanie przedsięwzięć o charakterze sportowo – rekreacyjnym	Liczba zorganizowanych przedsięwzięć (szt.)	OPS/LZS		- rodzaje zrealizowanych przedsięwzięć